

ADAM JASKÓLSKI
Uniwersytet Warszawski

WIZERUNEK ROSJI W ROSYJSKICH MEDIACH W ŚWIETLE KRYZYSU UKRAIŃSKIEGO

W świetle kryzysu na Ukrainie oraz innych działań władz rosyjskich na arenie międzynarodowej (m.in. zaangażowanie Rosji w Syrii, wcześniej również konflikt w Osetii Południowej) obraz Rosji w mediach zachodnich (w tym polskich) tzw. głównego nurtu jest zdecydowanie negatywny. Rosja jest tam bowiem przedstawiana przede wszystkim jako kraj prowadzący agresywną neoimperialną politykę zagraniczną stanowiącą zagrożenie dla pokoju na świecie. Z nadawanych przez te media przekazów wyłania się wizerunek Rosji jako państwa odpowiedzialnego za powstanie wielu konfliktów i napięć, rozwiązującego spory zbrojnie, niezbyt skorego do ustępstw i pokojowych rozstrzygnięć, naruszającego umowy międzynarodowe, stosującego prowokacje, wymuszanie i groźby, państwa, którego władzom nie wolno ufać. Mówi się tam również o Rosji jako państwie niedemokratycznym, rządzonym autorytarnie, gdzie ogranicza się wolność obywateli, łamie prawa człowieka, ogłupia społeczeństwo natrętną propagandą, a opozycję i ludzi o odmiennych poglądach prześladowuje. O prezydencie Rosji Władimirze Putinie mówi się jako o tyranie i agresorze, będącym wcieleniem wszelkiego zła. Zupełnie inaczej Rosja jest przedstawiana w rosyjskich mediach tzw. głównego nurtu. Tutaj bowiem kraj ten jawi się jako państwo, które wbrew woli jego władz jest zmuszane do udziału w konfliktach zbrojnych, które niesie ratunek, stanowi pokój i porządek, jest zdolne i gotowe do porozumienia, państwo, które jest obiektem agresji i ofiarą knowań „złego” Zachodu. Rosja pełni tutaj rolę „jedynej nadziei ludzkości”, gdyż proponuje światu alternatywny model cywilizacyjny, oparty na tradycyjnych, konserwatywnych rosyjskich wartościach, model, który miałby być przeciwwagą dla cywilizacji zachodniej z jej upadkiem duchowym

i moralnym, konsumpcjonizmem, liberalizmem i polityczną poprawnością¹.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie obrazu Rosji, jaki w świetle kryzysu ukraińskiego jest kreowany/odzwierciedlany w rosyjskich mediach tzw. głównego nurtu. Przeprowadzę semantyczną i pragmatyczną analizę tekstów zamieszczanych na portalu „odnako.org” w zakładkach „Кризис на Украине”, „Россия против старого миропорядка” oraz „Миропорядок” w okresie 1.03.2014–15.05.2016. Na korpus badawczy składa się około 1800 tekstów.

„Odnako” to portal informacyjno-analityczny, którego naczelnym redaktorem jest Michaił Leontjew. Publikowane są tam zarówno teksty członków i współpracowników redakcji, jak i czytelników. Ponadto umieszczane są tam komentarze z innych źródeł: gazet, portali, telewizji, radia. Autorami są nie tylko Rosjanie, ale również obcokrajowcy, w tym Ukraińcy. Trudno określić, na ile omawiane teksty są reprezentatywne dla wszystkich mediów rosyjskich, ale śmiało można stwierdzić, że należą one domedialnego *mainstreamu*, a ich narracja dotycząca konfliktu ukraińskiego jest w mniejszym lub większym stopniu (są podstawy, by sądzić, że w większym) zgodna z oficjalną linią władz rosyjskich.

Punktem wyjścia do analizy jest w niniejszej pracy archetypowa opozycja semiotyczna „My–Oni”, która w analizowanych tekstach aktualizuje się w postaci następujących opozycji: 1) Ukraina²–tzw. Republika Noworosji³, 2) Ukraina–Rosja oraz 3) Zachód–Rosja. Wielu badaczy⁴ zauważa, że istnienie rozróżnienia typu „My–Oni” czy „Swoj–Obcy” pociąga za sobą konieczność wykreowania pozytywnego

¹ Nie będę tu dociekał, który z tych wizerunków Rosji bardziej odpowiada rzeczywistości stanowi rzeczy.

² Chodzi o tę część Ukrainy, która poparła Majdan, o jej władze i ich zwolenników.

³ Republika Noworosji – konfederacja dwóch samozwańczych republik, Donieckiej i Ługańskiej.

⁴ E.И. Шейгал, *Семиотика политического дискурса*, Гнозис, Москва 2004; И.В. Самарина, *Прагматическое исследование речевой деятельности политиков по коммуникативным стратегиям «создания круга своих и круга чужих»*, „Вестник Самарского Государственного Университета. Гуманитарная Серия” 2006, nr 8 (48), s. 213–219; T.A. van Dijk, *Kontekstualizacja w dyskursie parlamentarnym. Aznar, Irak i pragmatyka kłamania*, w: A. Duszak, F. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza dyskursu: interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, Universitas, Kraków 2008, s. 215–244; R. Wodak, *Dyskurs populistyczny: retoryka wykluczenia a gatunki języka pisanego*, w: A. Duszak, F. Fairclough (red.), *Krytyczna analiza...*, s. 185–214.

nego wizerunku mówiących (piszących) oraz negatywnej charakterystyki „Obcych”. Ustanowienie obu grup na obszarze dyskursu oraz ich charakterystyka środkami rozmaitych strategii retorycznych stanowią zatem najistotniejsze cechy analizowanych tekstów. Jak już wspomniano, w niniejszej pracy uwaga zostanie poświęcona kreowanemu/odzwierciedlanemu w rosyjskich mediach wizerunkowi „Nas” czy też „Swojego”, tj. Rosji, Rosjan, rosyjskości itd.

W niniejszym artykule zaproponowano strukturalny opis wyrażen językowych oraz określenie reguł ich funkcjonowania w analizowanych wypowiedziach. Wyodrębnione zostały regularnie występujące w omawianych tekstach typy wyrażen językowych. Pod pojęciem „typ wyrażen językowych”⁵ należy rozumieć grupę wyrażen językowych powiązanych wspólnym elementem znaczeniowym, tj. należących do tego samego pola znaczeniowego⁶ lub grupę wyrażen językowych pełniących taką samą funkcję systemową. Wzięto pod uwagę tylko te użycia wyrażen językowych, które w analizowanych wypowiedziach oznaczają właściwości „Nas” (tj. Rosji)⁷. W kilku punktach pojawią się wzmianki o użyciu wyrażen językowych zawierających antonimiczny względem omawianego w danym punkcie komponent znaczeniowy dla oznaczenia właściwości przypisywanej tzw. Onym („Obcym”).

Z uwagi na oczywiste ograniczenia redakcyjne w pracy przedstawiono jedynie wybrane przykłady użycia wyróżnionych wyrażen językowych uwzględniając przy tym jak największą liczbę wyrażen reprezentujących dany typ. Wymieniam jeden przykład konkretnego typu użycia danej jednostki leksykalnej, np. użycie należącego do pola znaczeniowego ‘zostać zmuszonym do udziału w czymś negatywnym’ wyrażenia językowego *кто-л. втягивает кого-л. во что-л.*, gdzie w funkcji argumentu prawostronnego osobowego występuje nazwa Rosji lub jej przedstawicieli. Przytoczenie określonego typu użycia konkretnego wyrażenia językowego, jest arbitralną decyzją badacza. Przedstawiona została także przybliżona ogólna liczba użyć repre-

⁵ Pod pojęciem „wyrażenie językowe” rozumiem zarówno wyraz, grupę wyrazową, jak i zdanie.

⁶ Takie rozumienie terminu „pole znaczeniowe” przyjmuję za: J.D. Apresjan, *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*, przeł. Z. Kozłowska, A. Markowski, Ossolineum, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1980 oraz R. Tokarski, *Znaczenie i jego modyfikacje w tekście*, UMCS, Lublin 1987.

⁷ Szczegóły dotyczące przyjętej tu metodologii badań patrz: A. Jaskólski, *Dyskurs polityczny w Rosji. Analiza pragmatyngwistyczna*, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Toruń 2014.

zientujących dany typ (np. ogólna liczba użyć wyrażen językowych ze wspólnym komponentem 'gotowość do porozumienia' jako właściwości przypisywanej Rosji lub jej przedstawicielom).

1. WYRAŻENIA JĘZYKOWE Z KOMPONENTEM ZNACZENIOWYM 'POWODOWAĆ, ŻE KTOŚ UCZESTNICZY W CZYMŚ NIEZALEŻNIE OD SWOJEJ WOLI' LUB 'POWODOWAĆ, ŻE KTOŚ UCZESTNICZY W CZYMŚ, NIE BĘDĄC TEGO INICJATOREM'

W analizowanych wypowiedziach odnotowano około 30 użyć wyrażen językowych powyższej grupy, gdzie w funkcji obiektu czynności występuje nazwa Rosji lub jej przedstawicieli, natomiast w funkcji argumentu prawostronnego procesualnego (tj. tego, w czym Rosja uczestniczy) występuje nazwa negatywnie ocenianego procesu (w tym przypadku chodzi o wojnę, konflikt zbrojny), np.:

(1) Это, фактически, означает, что **Россию** вновь приглашают на **войну**⁸.

(2) Итак, Россию в очередной раз **втянули в неизбежную войну** у своих границ.

(3) Публицист Майк Уитни, в свою очередь, полагает, что действия Барака Обамы на Украине ведут к созданию «фашистского государства» и «**вовлекают Россию в кровавую войну**»⁹.

(4) Зато теперь я знаю, что отвечать: Европа **объявила экономическую войну России**. И совсем не важно, что потери ЕС от этих самых санкций в ближайшей перспективе оцениваются в 100 млрд евро и 2 млн рабочих мест¹⁰.

Nie odnotowano ani jednego przypadku (z wyjątkiem kilku użyć „nietypowych”, o których będzie mowa w ostatnim punkcie niniejszego artykułu), by konstатовano, że to Rosja wywołała lub zainicjowała konflikt na Ukrainie. Odnotowano natomiast kilkadziesiąt przypadków, kiedy to odpowiedzialność za powstanie konfliktu ukraińskiego czy wręcz celowe jego wywołanie przypisuje się Stanom Zjednoczonym Ameryki.

⁸ We wszystkich przykładach zachowano oryginalną pisownię.

⁹ W wypowiedziach (1), (2) i (3) wyrażenie *война* odnosi się do konfliktu na Ukrainie.

¹⁰ Wypowiedź ta jest reakcją na przyjęty przez UE kolejny pakiet sankcji wobec Federacji Rosyjskiej.

2. WYRAŻENIA JĘZYKOWE OZNACZAJĄCE REAKCJĘ

Dostrzeżoną prawidłowością omawianych wypowiedzi jest fakt, że ilekroć mówi się w nich o negatywnie ocenianych działaniach Rosji (lub jej przedstawicieli), których adresatem jest Zachód, to występują przy tym również wyrażenia językowe, wskazujące na to, że jednak negatywnie oceniane działania Rosji jest formą reakcji na także działanie Zachodu oraz że inicjatorem ich wzajemnej wymiany był Zachód, np.:

(5) Мыслить Россию как центр войны с американской гегемонией в острой фазе — это новое для Кремля. От этого Путин ранее всячески хотел уйти. Теперь он приперт к стенке. **Не он это начал, но не принять вызов он не может.**

(6) В качестве **ответной** меры Россия ограничила импорт некоторых сельскохозяйственных товаров из стран, которые ввели против неё санкции.

(7) Лично я считаю ответные действия на санкции правильными. Они действуют против нас, они действуют первыми. А мы **отвечаем.**

3. PREDYKATY Z KOMPONENTEM ZNACZENIOWYM ‘STOSOWAĆ SIŁĘ, PRZEMOC, NACISK’ I WYRAŻENIEM JĘZYKOWYM OZNACZAJĄCYM ROSJĘ W FUNKCJI OBIEKTU CZYNNOŚCI

W analizowanych wypowiedziach odnotowano ponad 50 przypadków użycia wyrażen językowych z powyższym komponentem znaczeniowym, gdzie funkcję podmiotu działania pełnią wyrażenia językowe oznaczające Zachód (przede wszystkim Stany Zjednoczone), a w funkcji obiektu działania występuje nazwa Rosji lub jej przedstawicieli. Rosja jawi się więc tutaj jako ofiara agresji i różnych form nacisku ze strony państw zachodnich, np.:

(8) Важнейшим моментом был август 2008-го, когда Россия, несмотря на **бешеное давление США и Запада** и визг внутренней «пятой колонны», приняла историческое решение ввести войска в Грузию, чтобы спасти от геноцида, начатого Саакашвили с прямой поддержкой США, осетин и абхазцев.

(9) Нарастающий экономический и политический **шантаж** России по теме Украины со стороны ЕС, примером которого является требование признать легитимность президента Порошенко в обмен на согласие продолжить обсуждение газопровода «Южный поток», дает все основания предположить, какие формы могла бы принять интеграция РФ в Европу,

о которой так много говорилось западными и либеральными отечественными политиками.

(10) Украинский нацизм развивается в конфликтном поле **западной агрессии против России**.

(11) Де-факто блок (НАТО) демонстрировал и продолжает демонстрировать в отношении РФ **агрессивную наступательную** политику, направленную на ослабление ее позиций и вытеснение с постсоветского пространства.

W omawianych wypowiedziach nie odnotowano użyć wymienionych w tym punkcie wyrażeń językowych dla określenia właściwości przypisywanych Rosji, z wyjątkiem kilku zaledwie użyć „nietypowych”, o których mowa w ostatnim punkcie.

4. PREDYKATY O OGÓLNYM ZNACZENIU ‘ZNISZCZYĆ LUB OSŁABIĆ KOGOŚ LUB COŚ’ ORAZ ‘SZKODZIĆ KOMUŚ’ Z WYRAŻENIEM JĘZYKOWYM OZNACZAJĄCYM ROSJĘ W FUNKCJI OBIEKTU CZYNNOŚCI

Odnotowano około 30 użyć wyrażeń ze wspomnianym komponentem znaczeniowym w ciągach o ogólnym znaczeniu ‘chcieć coś zrobić’, gdzie funkcję podmiotu (tj. tego, kto chce) pełnią wyrażenia językowe oznaczające Zachód (w zdecydowanej większości przypadków są to Stany Zjednoczone), a w funkcji argumentu prawostronnego występuje wspomniane połączenie wyrażeń językowych (tj. wyrażenia o znaczeniu ‘zniszczyć lub osłabić’ oraz nazwa Rosji). Twierdzi się zatem, że celem „złego” Zachodu jest szkoderzenie Rosji, jej osłabienie czy też pozbycie się jej raz na zawsze, np.:

(12) Просто украинский обслуживающий персонал, нанятый Вашингтоном, точно знает, что Вашингтон **решил разрушить Россию и разорить её**, и им, великим евроукраинцам, обещана своя доля с гешефта, во что они свято верят¹¹.

(13) **Цель Вашингтона** в текущем противостоянии с Россией — **ослабление и расчленение страны** — проста и понятна¹².

(14) Уж и не говорю о президенте Соединённых Государств Америки: им, развязавшим военный террор на Украине в надежде скомпрометировать Российскую Федерацию, **дабы воспрепятствовать её взаимодействию с Европейским союзом** и съесть ослабленный таким способом — но всё ещё лакомый — западный полуостров материка Евразия, явно

¹¹ Wyrażenie „украинский обслуживающий персонал” oznacza tutaj grupę osób, które stanęły u władzy na Ukrainie po zwycięstwie tzw. Majdanu.

¹² Wyrażenie „текущее противостояние” oznacza konflikt na Ukrainie.

не с руки делать что бы то ни было, противоречащее рисуемому ими образу Тёмного Мордора.

Nie odnotowano przypadków, kiedy by konstатовano, że to celem Rosji jest osłabienie lub zniszczenie jakiegoś państwa lub grupy państw (np. Unii Europejskiej, o czym często mówi się w polskich mediach).

5. PREDYKATY O OGÓLNYM ZNACZENIU ‘CHCIEĆ P⁺’, ‘CHCIEĆ P⁻’ I ROBIĆ COŚ PO TO, BY OSIĄGNĄĆ P⁺’ ORAZ ‘NIE CHCIEĆ P⁻’

Odnutowano około 40 użyć wyrażen językowych z powyższym znaczeniem, gdzie w funkcji nosiciela nazwanego stanu występuje nazwa Rosji lub jej przedstawicieli, funkcję argumentu p⁺ pełnią wyrażenia oznaczające następujące stany rzeczy: ‘zakończenie konfliktu’, ‘porozumienie’, ‘nieopuszczenie do powstania konfliktu’, natomiast w funkcji argumentu p⁻ występuje wyrażenie językowe *конфликт* lub *война*. Władze Rosji jawią się tutaj jako strona, której zależy na zakończeniu konfliktu ukraińskiego i unikaniu udziału w konfliktach w ogóle i która podejmuje w tym celu określone kroki, np.:

(15) **Мирного окончания добивалась и добивается** Россия, а теперь и осознавшие его приемлемость для Европы лидеры Германии и Франции.

(16) Поэтому — что бы ни предпринимала Россия для демонстрации своей **приверженности мирному разрешению конфликта** — она будет непрерывно обвиняться, давясь и сталкиваться со всё новыми и новыми требованиями со стороны Запада.

(17) Это самый страшный конфликт, способный в кратчайшие сроки проредить население Украины процентов на 25–30, а оставшихся сделать согласными на всё, лишь бы ужас прекратился. Именно этот ужас и **пытался** предотвратить Путин, предлагая Западу ненужное России сохранение Украины на условиях федерализации и нейтралитета.

(18) Атака на Приднестровье позволит Вашингтону пробить **нежелание России воевать**.

Nie odnotowano użyć powyższych wyrażen językowych z następującymi kombinacjami argumentów: 1) Rosja jako nosiciel stanu ‘chcieć’ i wyrażeniem *конфликт* lub *война* w funkcji argumentu p, 2) Rosja jako nosiciel stanu ‘nie chcieć’ i wyrażenia oznaczające następujące stany rzeczy: ‘zakończenie konfliktu’, ‘porozumienie’, ‘nieopuszczenie do powstania konfliktu’ w funkcji argumentu p.

Do tej grupy należy również zaliczyć wyrażenia językowe oznaczające ‘gotowość do porozumień’ oraz ‘chęć pokojowego rozstrzygnięcia sporu’. Odnotowano niemal 20 użyć tego typu wyrażen językowych jako właściwości przypisywanej Rosji lub jej przedstawicielom, np.:

(19) Россия **не идет на конфронтацию, но четко очерчивает границы компромисса**. В Вашингтоне понимают, что такой компромисс, в течение ближайших пяти лет сделает Путина абсолютным хозяином положения в Европе, Северной Африке и на Ближнем Востоке [...].

(20) Глава МИД заявил, что разногласия России и Запада носят объективный характер, отражая реальное несовпадение интересов. Однако Россия **готова к поискам компромиссов** и сближению позиций.

(21) Москва же показательно **пошла на все уступки** перед ЕС, пытается убедить Париж и Берлин **в своих добрых намерениях**.

Nie odnotowano natomiast ani jednego przypadku, by Rosji przypisywano właściwość przeciwną do tutaj omawianej.

6. WYRAŻENIA JĘZYKOWE ZE WSPÓLNYM KOMPONENTEM ZNACZENIOWYM ‘POWODOWAĆ P’

Odnotowano około 20 użyć wyrażen językowych zawierających powyższy komponent znaczeniowy, gdzie w funkcji podmiotu działania występuje nazwa Rosji lub jej przedstawicieli, natomiast w miejscu argumentu p występują wyrażenia językowe oznaczające pozytywnie oceniany stan rzeczy (najczęściej są to wyrazy *мир*, *право*, *порядок*), np.:

(22) Хотя именно Россия **сделала максимум для того, чтобы** стороны заключили хоть какое-то **перемирие**.

(23) Учитывая глобальный контекст, более обоснованной была бы версия о противостоянии России и США на Украине, но и это не совсем верно. Есть одно главное противостояние — между силами разрушения, деградации, хаоса и **силами права и порядка**¹³.

(24) И поэтому более не позволим третировать носителей Русской культуры и Русского языка. Мы опасны только для насильников, грабителей и убийц. Для всех остальных Россия **несет мир, согласие и покой**.

Nie odnotowano użyć tego typu wyrażen językowych z nazwą negatywnie ocenianego stanu rzeczy powodowanego przez Rosję. Nie dotyczy to kilku użyć, o których mowa w ostatnim punkcie.

¹³ Wyrażenie „силы права и порядка” odnosi się tutaj do Rosji i jej władz.

7. WYRAŻENIA JĘZYKOWE O OGÓLNYM ZNACZENIU 'DZIAŁAĆ NA RZECZ KOGOŚ LUB CZEGOS'

Odnotowano ponad 20 użyć wyrażen językowych z powyższym znaczeniem, gdzie w funkcji nosiciela nazwanego działania występuje nazwa Rosji lub jej przedstawicieli, a funkcję argumentu pełnią wyrażenia oznaczające pewne społeczności (które nie są oceniane negatywnie) lub wartości (oceniane pozytywnie), które były/są zagrożone¹⁴, np.:

(25) Горит Сирия, не сгоревшая только потому, что ей удалось опереться на **российскую поддержку**.

(26) Главное отличие между Южной Осетией и Абхазией с одной стороны и Донбассом с другой — в том, что Южная Осетия и Абхазия уже не воюют, уже отбились от грузинских разбойников разного рода и уже находятся **под вполне официальной защитой Российской Федерации**, тогда как Донбасс от киевских террористов, к сожалению, ещё не отбился, а официальную защиту Российской Федерации объявить весьма затруднительно.

(27) Россия сегодня **стоит на защите** международного права, правовой культуры, на стороне сил правопорядка — и на Украине в том числе.

(28) Если кто и **защищает** сегодня идеалы старой, классической Европы, так это Россия.

8. WYRAŻENIA JĘZYKOWE O OGÓLNYM ZNACZENIU 'POWODOWAĆ, ŻE KTOŚ POZNAJE PRAWDĘ'

Wyrażenia językowe z powyższym znaczeniem używane są jako nazwa działania, którego podmiotem są media rosyjskie. Odnotowano około 20 tego typu użyć powyższych wyrażen, np.:

(29) Вспоминайте русский язык, читайте по-русски и вы сразу поймете, что нет сегодня в Европе СМИ более свободных и объективных, чем русские СМИ, которые **реально рисуют картину происходящего**, СМИ, которые, хотя и содержат дозу пропаганды, но **в основном не врут**.

(30) Европа задыхается от зловещей военной пропаганды со стороны собственного мейнстрима, и, как когда-то в советское время все слушали «Голос Америки», так сейчас европейцы тянутся к российским СМИ, потому что только они **дают понятное объяснение происходящего**.

¹⁴ Oprócz przykładów wymienionych w niniejszym punkcie patrz również wypowiedź (8).

Nie odnotowano użyć wyrażen językowych o znaczeniu ‘przekazywać fałszywy (taki, o którym się sądzi, że jest fałszywy) obraz rzeczywistości’, gdzie podmiotem działania byłyby rosyjskie media (przynajmniej te, których narracja jest zgodna z linią rosyjskich władz)¹⁵.

9. LEKSEM АЛЬТЕРНАТИВА ORAZ ПОХОДНЕ

Odnotowano około 20 użyć powyższych leksemów oraz leksemów pochodnych jako właściwości przypisywanej Rosji, proponowanego przezeń modelu cywilizacyjnego, gospodarczego itd. W takim użyciu leksem ten nabiera wyraźnie pozytywnego nacechowania, zwłaszcza w tych wypowiedziach, w których tzw. zachodni model cywilizacyjny konfrontuje się z modelem proponowanym przez Rosję, np.:

(31) Россия на глазах у всех превращается в **альтернативный центр мирового притяжения**.

(32) Все, что сегодня создается в рамках БРИКС или ЕАЭС, все, что пытаются предложить миру Китай или Россия — создание структур, **альтернативных** американским или работающим в интересах США, но основанных на той же базе.

(33) Россия должна не просто противостоять господству англосаксов. Она может и должна предложить миру **альтернативную** и гораздо более привлекательную цивилизационную модель.

10. NEGATYWNE WŁAŚCIWOŚCI PRZYPISYWANE ROSJI

W analizowanych wypowiedziach odnotowano również takie przypadki, gdzie Rosji przypisuje się negatywne właściwości, o których mowa w pierwszym akapicie niniejszego artykułu. Jednak za każdym razem wyrażen językowych użyto w taki sposób, by podać w wątpliwość ich prawdziwość.

Po pierwsze, o negatywnych właściwościach Rosji i jej przedstawicieli mówi się, że istnieją one jedynie w przekazach oraz świadomości nieprzyjaznych Rosji zachodnich (jak również opozycyjnych rosyjskich) mediów i przedstawicieli, np.:

¹⁵ Odnotowano natomiast przynajmniej kilkanaście użyć wyrażen o takim znaczeniu, gdzie podmiotem działania są media zachodnie.

(34) Rosję kolejno demonizują, i niczego ona podziałać z tym nie może. Zachód przekonuje siebie, świat i swoich obywateli w tym, że Rosja:

1. Napadła na Ukrainę i zniszczyła ją, a sam Zachód nie przy tym, tak jak chroni istniejący światowy porządek od rewizji ze strony Rosji [...].

4. Władze Rosji są agresywne wobec Gruzji — samowolnie przemieściła graniczne słupy w Południowej Osetii. Ten fakt, że słupy i granice były tam, tak i pozostały, nikomu szczególnie nie interesuje [...].

6. Jej uzbrojone siły biorą udział w konflikcie w Noworosji.

Po drugie, wyrażenia językowe oznaczające negatywne właściwości Rosji używane są w cudzołowie, którego używanie może sugerować, że prawdziwość zawartego w nim sądu jest co najmniej wątpliwa, np.:

(35) Otrzymawszy na ręce «sądowe» decyzje, międzynarodowy Zachód pod kierownictwem Waszyngtona może:

[...] 2. Ogłosić w rozprawie «uczestników w zniszczeniu samolotu¹⁶ rosyjskich urzędników» z obojczy «siłowników», jak wcześniej w sprawie w Noworosji byli oskarżeni rosyjscy generałowie, dowódcy wojsk RF w Arktyce i na Północnym Kaukazie.

(36) Światową prasę, gotową wygłosić w tytułach ostre oświadczenia Władimira Putina i potwierdzić tym samym teorię o «tyraniu i agresorze», przeszła «Prosta linia» z prezydentem Rosji całkowicie bezbronna.

Po trzecie, o negatywnych właściwościach Rosji mówi się w wypowiedziach, o których należy sądzić, iż mają charakter ironiczny, np.:

(37) Jeszcze głośniejsze oskarżenia w NATO. Ameryka oskarża rosyjską agresję — dostawę dziecięcego żywności.

WNIOSKI

Teksty zamieszczane na portalu „Odnako.org” reprezentują medialny *mainstream*, a ich narracja dotycząca konfliktu ukraińskiego jest w mniejszym lub większym stopniu zgodna z oficjalną linią władz rosyjskich. Archetypiczna opozycja semiotyczna „My–Oni” w omawianych tekstach aktualizuje się w postaci konfliktu Ukraina–tzw. Noworosja, Ukraina–Rosja oraz Zachód–Rosja. W analizowanych tekstach, których autorami są przedstawiciele i zwolennicy strony

¹⁶ Chodzi o wypadek lotniczy z udziałem samolotu Boeing 777 należącego do malezyjskich linii lotniczych. Do katastrofy doszło w lipcu 2014 roku w obwodzie donieckim na Ukrainie.

„My”, czyli Rosji, wyraźnie zauważalna jest tendencja do budowania pozytywnego wizerunku mówiących (piszących) i zarazem negatywnej charakterystyki „Obcych”, co potwierdza tezę o uniwersalności omawianych strategii komunikacyjnych we wszystkich dyskursach opierających się na wspomnianej opozycji.

Kreowany czy też odzwierciedlany w mediach rosyjskich tzw. głównego nurtu wizerunek Rosji znacznie odbiega od prezentowanego w mediach zachodnich. Wśród wyrażen językowych charakteryzujących właściwości Rosji w mediach rosyjskich na plan pierwszy wysuwają się bowiem wyrażenia oznaczające: 1) powodowanie pozytywnie ocenianego stanu rzeczy, 2) wolę, aby zaistniał pozytywny stan rzeczy, 3) negatywnie oceniane działanie, będące jednak reakcją na zdecydowanie naganne działanie Zachodu, 4) bycie zmuszonym do udziału w konfliktach zbrojnych, 5) bycie obiektem agresji ze strony państw zachodnich (przede wszystkim Stanów Zjednoczonych), 6) bycie celem niszczyielskiej polityki Zachodu (przede wszystkim Stanów Zjednoczonych), 7) obronę słabszych i mniejszych, jak również obronę zagrożonych wartości, 8) przekazywanie prawdziwego obrazu rzeczywistości, 9) proponowanie świata nowego, lepszego modelu cywilizacyjnego.

Адам Яскульски

ОБРАЗ РОССИИ, ПРЕДСТАВЛЯЕМЫЙ В РОССИЙСКИХ СМИ В СВЯЗИ С УКРАИНСКИМ КРИЗИСОМ

Резюме

Целью настоящей статьи является лингвистический анализ текстов, которые публиковались на сайте «Однако» в период с 1 марта 2014 г. по 15 мая 2016 г. Исходным пунктом анализа является архетипичная семиотическая оппозиция «Мы–Они», которая в рассмотренных текстах проявляется как противостояние 1) России и Украины, поддерживающей т.н. Евромайдан, 2) т.н. Новороссии и Украины, а также как 3) противостояние России и Запада. В анализируемых текстах, авторами которых являются представители и сторонники стороны «Мы», т.е. России и т.н. Новороссии, наблюдается тенденция к положительной автопрезентации и отрицательной характеристики оппонента, что подтверждает тезис об универсальности этих стратегий во всех дискурсах, опирающихся на упомянутую оппозицию. Анализ позволяет прийти к выводу, что образ России, создаваемый или отражаемый в российских СМИ, сильно расходится с тем, как Россия представляется в западных СМИ.

Adam Jaskólski

IMAGE OF RUSSIA CREATED IN RUSSIA MASS MEDIA
DURING THE UKRAINIAN CRISIS

Summary

The main goal of this paper is to analyze utterances that were published by the Russian website “Odnako.org” in the period from March 1st of 2014 to May 15th of 2016. These utterances are concerned with the Ukrainian crisis. The starting point for the analysis is the opposition “We–They”. The existence of this opposition determines the necessity to characterize one’s own camp positively and to describe the opponent negatively. The author attempts to depict the image of Russia created in its mass media during the Ukrainian crisis. The author proposes a structural description of linguistic expressions as well as a determination of the rules of their functioning in analyzed utterances. The analysed linguistic expressions were grouped according to their belongingness to a specific semantic field or their systemic function. Attention was devoted to the linguistic expressions which name properties ascribed to Russia.